

Spis treści

Od autorów	13
1. Wprowadzenie. System finansowy we współczesnej gospodarce rynkowej (Zbigniew Polański)	17
1.1. System finansowy a system ekonomiczny i system społeczny	17
1.2. Funkcje systemu finansowego	19
1.3. Struktura systemu finansowego	22
1.3.1. Rynkowy system finansowy	22
1.3.2. Publiczny system finansowy	44
1.3.3. System finansowy: spojrzenie ogólne	57
1.4. Pieniądz	58
1.4.1. Istota i cechy współczesnego pieniądza	58
1.4.2. Bank centralny jako instytucja publiczna	61
1.5. System finansowy jako środowisko funkcjonowania podmiotów sfery realnej	63
Literatura	65
Część pierwsza. Rynkowy system finansowy	
2. System bankowy (Bogusław Pietrzak)	69
2.1. Istota systemu bankowego w gospodarce rynkowej	69
2.1.1. Struktura i czynności systemu bankowego	69
2.1.2. Kreowanie pieniądza przez system bankowy	75
2.1.3. Zarządzanie aktywami i pasywami banku komercyjnego – optymalizacja wyniku finansowego i minimalizacja ryzyka	79
2.1.4. Bank centralny w gospodarce rynkowej	85
2.2. System bankowy w Polsce	90
2.2.1. Podstawowe kierunki ewolucji	90
2.2.2. Stan polskiego systemu bankowego	93
2.2.3. Perspektywy rozwoju	108
Literatura	113
Aneks. Kreowanie pieniądza w ujęciu „mnożnikowym” (Zbigniew Polański)	116
Literatura	122
3. Polityka pieniężna (Zbigniew Polański)	123
3.1. Bank centralny i polityka pieniężna	123
3.1.1. Specyfika banku centralnego	123

3.1.2. Cele i strategie polityki pieniężnej	124
3.1.3. Instrumenty polityki pieniężnej	128
3.1.4. Mechanizm transmisji impulsów monetarnych	135
3.2. Polityka pieniężna w Polsce	139
3.2.1. Przemiany uwarunkowań prawnoinstytucjonalnych	139
3.2.2. Polska jako „otwarta gospodarka”: rozwój systemu kursu walutowego.	142
3.2.3. Ewolucja polityki NBP.	149
3.2.4. Dylematy polityki pieniężnej w Polsce	161
Literatura.	162
Aneks. Kreowanie pieniądza w ujęciu skonsolidowanego bilansu systemu bankowego (Zbigniew Polański).	164
Literatura.	167
4. Internacjonalizacja systemu finansowego (Edmund Pietrzak)	168
4.1. Liberalizacja dewizowa jako główny mechanizm umiędzynarodowienia systemu finansowego	168
4.2. Liberalizacja dewizowa a wymienialność walut. Standardy wymienialności	169
4.3. Warunki i koncepcje wymienialności walut w praktyce międzynarodowej	175
4.4. Wewnętrzna wymienialność złotego (styczeń 1990 r. – czerwiec 1995 r.)	182
4.5. Złoty jako waluta wymienialna według standardu MFW (czerwiec 1995 r. – grudzień 1998 r.)	185
4.6. Złoty jako waluta wymienialna według wymagań OECD (styczeń 1999 r. – wrzesień 2002 r.)	189
4.7. Złoty jako waluta wymienialna według wymagań Unii Europejskiej (od października 2002 r.)	193
Literatura.	196
5. Międzybankowy rynek pieniężny (Piotr Szpunar)	197
5.1. Rynek lokat międzybankowych	198
5.2. Organizacja rynku lokat międzybankowych	202
5.3. Rozwój i aktywność rynku międzybankowych	207
5.4. Bank centralny na rynku pieniężnym	211
5.5. Płynność sektora bankowego a instrumenty polityki pieniężnej	218
5.6. Rynek bonów pieniężnych NBP	224
5.7. Rynek bonów skarbowych	226
5.8. Perspektywy rozwoju międzybankowego rynku pieniężnego w Polsce	230
Literatura.	234
6. Pozostałe segmenty rynku pieniężnego (Marek Nowak)	235
6.1. Pojęcie i ogólna charakterystyka pozabankowego rynku pieniężnego	235
6.2. Rynek papierów komercyjnych.	236
6.2.1. Funkcjonowanie papierów komercyjnych w krajach rozwiniętych na przykładzie rynku amerykańskiego	239
6.2.2. Obliczanie dyskonta, stopy dyskonta i stopy rentowności papierów komercyjnych	240
6.2.3. Procedura emisji papierów komercyjnych	243
6.2.4. Rynek pierwotny i rynek wtórny papierów komercyjnych	244
6.2.5. Rating papierów komercyjnych	246
6.2.6. Znaczenie rynku papierów komercyjnych dla sektora przedsiębiorstw i sektora bankowego	248
6.2.7. Rozwój rynku papierów komercyjnych w ostatnich latach i jego perspektywy	250
6.3. Rynek certyfikatów depozytowych	253
6.3.1. Dwa segmenty rynku certyfikatów depozytowych	254
6.3.2. Perspektywy rozwoju rynku certyfikatów depozytowych	255
6.4. Rynek wierzycielności przedsiębiorstw	255
6.4.1. Rozwój rynku wierzycielności przedsiębiorstw w latach dziewięćdziesiątych.	256

6.4.2. Obecny stan rynku wierzitelności przedsiębiorstw	257
6.4.3. Perspektywy rozwoju rynku wierzitelności przedsiębiorstw	259
Literatura.	260
7. Rynek kapitałowy (Miroslaw Dusza)	261
7.1. Segment kapitałowy w gospodarce rynkowej	261
7.1.1. Definicja i funkcje rynku kapitałowego	261
7.1.2. Podstawowe instrumenty rynku kapitałowego.	263
7.1.3. Przyczyny kryzysów giełdowych	269
7.1.4. Struktura współczesnego rynku kapitałowego.	272
7.1.5. Przepęstwa. Specyficzny język rynku kapitałowego.	275
7.2. Rynek kapitałowy w Polsce	277
7.2.1. Podstawy prawne.	278
7.2.2. Struktura instytucjonalna rynku	279
7.2.3. Podstawowe instrumenty finansowe	283
7.2.4. Historia najnowsza polskiego rynku akcji	287
7.2.5. Uwarunkowania rozwoju rynku kapitałowego w Polsce	291
Literatura.	294
8. Rynek walutowy (Edmund Pietrzak, Pawel Kowalewski)	295
8.1. Funkcje rynku walutowego	295
8.2. Rynek walutowy na świecie	296
8.3. Transakcje na rynku walutowym w Polsce	297
8.3.1. Transakcje natychmiastowe	297
8.3.2. Transakcje terminowe	298
8.3.3. Transakcje zamienne (swap)	299
8.3.4. Walutowe transakcje przyszłościowe (<i>currency futures</i>)	300
8.3.5. Opcje walutowe	301
8.4. Rozwój rynku walutowego w Polsce	302
8.4.1. Pierwszy etap: początki rynku walutowego — lata 1990–1991	302
8.4.2. Drugi etap: grudzień 1991 r. — maj 1995 r.	305
8.4.3. Trzeci etap: maj 1995 r. — kwiecień 2000 r.	308
8.4.4. Czwarty etap: rynek walutowy po upływnieniu kursu złotego w kwietniu 2000 r.	314
8.4.5. Specyfika oraz uczestnicy polskiego rynku walutowego	320
8.5. Regulacje prawne rynku walutowego	322
8.6. Euro a funkcjonowanie rynku walutowego w Polsce	323
8.7. Perspektywy rozwoju rynku walutowego w Polsce	324
Literatura.	325
9. Rynek instrumentów pochodnych (Edmund Pietrzak)	326
9.1. Rozwój handlu instrumentami pochodnymi w skali świata	327
9.2. Definicja, rodzaje i zastosowanie instrumentów pochodnych	331
9.3. Najważniejsze rynki instrumentów pochodnych na świecie	336
9.4. Rozwój rynku instrumentów pochodnych w Polsce	345
9.5. Regulacje prawne handlu instrumentami pochodnymi w Polsce.	351
9.6. Perspektywy rozwoju rynku instrumentów pochodnych w Polsce.	355
Literatura.	356
10. Rynek ubezpieczeniowy (Ewa Wierzbicka)	357
10.1. Klasyfikacja ubezpieczeń	357
10.2. Ryzyko w ubezpieczeniach	360
10.3. Funkcje i rodzaje ubezpieczeń.	362
10.4. Powstanie rynku ubezpieczeń w Polsce	366
10.5. Aspekty ilościowe wzrostu rynku ubezpieczeń	368
10.6. Ukształtowanie struktury instytucjonalnej rynku	371
10.7. Zmiany struktury portfela	376

10.8. Gospodarka finansowa firm ubezpieczeniowych i fundusze ubezpieczeniowe	381
10.9. Działalność lokacyjna zakładów ubezpieczeń	387
10.10. Kapitał zagraniczny w sektorze ubezpieczeń w Polsce.	391
10.11. Sojusze bankowo-ubezpieczeniowe	392
10.12. Polscy ubezpieczyciele wobec wspólnego rynku ubezpieczeniowego	394
10.13. Podsumowanie	395
Literatura	396
11. System płatniczy (Krzysztof Senderowicz)	397
11.1. Podstawowe pojęcia	397
11.2. Znaczenie systemu płatniczego	400
11.2.1. Rola systemu płatniczego w gospodarce narodowej	400
11.2.2. Zagrożenia związane z zakłóceniami w funkcjonowaniu systemu płatniczego.	403
11.3. Ewolucja systemu płatniczego w Polsce	406
11.3.1. System płatniczy w dobie powstawania rynkowego systemu finansowego	406
11.3.2. Współczesny system płatniczy	409
11.4. Funkcjonowanie polskiego systemu RTGS (system SORBNET)	410
11.5. Systemy Krajowej Izby Rozliczeniowej SA	413
11.5.1. System SYBIR	413
11.5.2. System ELIXIR	415
11.6. Dostosowywanie polskiego systemu płatniczego do wymogów Unii Europejskiej	416
Literatura	422

Część druga. Publiczny system finansowy

12. Zasady funkcjonowania i zakres publicznego systemu finansowego (Barbara Woźniak)	425
12.1. Zadania publiczne i środki ich realizacji	426
12.1.1. Zadania państwa.	426
12.1.2. Zadania samorządu terytorialnego	437
12.2. Specyfika publicznego systemu finansowego	445
12.2.1. Dobra publiczne	445
12.2.2. Środki publiczne.	451
12.3. Sektor finansów publicznych	467
12.3.1. Podmioty i instytucje sektora finansów publicznych	467
12.3.2. Instytucje poboru dochodów publicznych i aparat kontroli publicznej gospodarki finansowej	474
12.4. Dochody i wydatki sektora finansów publicznych	479
12.5. Podsumowanie.	490
Literatura	492
13. System budżetowy państwa (Joanna Marczakowska-Proczka)	495
13.1. Budżet państwa	495
13.1.1. Pojęcie i istota budżetu państwa.	495
13.1.2. Podstawy prawne gospodarki budżetowej	497
13.1.3. Funkcje budżetu	499
13.1.4. Zasady budżetowe.	500
13.2. Klasyfikacja budżetowa	505
13.3. Planowanie budżetowe	506
13.3.1. Etapy tworzenia budżetu	507
13.3.2. Rodzaje dochodów i wydatków budżetowych	512
13.3.3. Metody planowania budżetowego.	521
13.4. Realizacja budżetu państwa	523
13.4.1. Przepływy środków pieniężnych	524
13.4.2. Obsługa rachunków budżetu państwa.	526
13.4.3. Dyscyplina budżetowa	528

13.4.4. Plan budżetu a jego wykonanie	529
13.5. Budżet a skarb państwa	532
13.5.1. Miejsce i funkcje skarbu państwa w gospodarce rynkowej	532
13.5.2. Skarb państwa w sektorze finansów publicznych	534
13.6. Funkcje budżetu państwa w świetle członkostwa Polski w Unii Europejskiej	536
Literatura	539
14. System finansowy jednostek samorządu terytorialnego (Czesława Rudzka-Lorentz)	541
14.1. Podstawy gospodarki finansowej samorządu terytorialnego	542
14.2. Udział samorządu terytorialnego w dochodach i wydatkach sektora finansów publicznych	544
14.3. Podział zadań i kompetencji między administrację rządową i samorząd terytorialny	545
14.4. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego	549
14.5. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	553
14.5.1. Źródła dochodów	553
14.5.2. Powiązania budżetu państwa z budżetami jednostek samorządu terytorialnego	560
14.6. Przychody i rozchody budżetów jednostek samorządu terytorialnego	568
14.7. Budżet jednostek samorządu terytorialnego.	571
14.8. Kontrola gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego i nadzór nad nią	573
14.9. Przewidywane zmiany w systemie finansowym samorządu terytorialnego	576
Literatura	578
15. Fundusze celowe (Barbara Woźniak)	580
15.1. Miejsce i rola funduszy celowych w publicznym systemie finansowym	580
15.2. Dotacje budżetowe dla funduszy celowych	590
15.3. Zadania funduszy celowych i źródła ich finansowania	595
15.3.1. Fundusze ubezpieczenia społecznego	595
15.3.2. Pozostałe fundusze celowe	603
15.4. Kierunki zmian funkcjonowania funduszy celowych	614
Literatura	617
16. Pomoc publiczna (Barbara Woźniak).	618
16.1. Istota i zasady działania pomocy publicznej	618
16.2. Notyfikacja i autoryzacja pomocy publicznej w Unii Europejskiej.	622
16.3. Podstawy prawne udzielania pomocy publicznej w Polsce	625
16.4. Rodzaje pomocy publicznej	630
16.5. Formy pomocy publicznej.	636
16.6. Struktura pomocy publicznej w Polsce i w Unii Europejskiej	638
16.7. Zmiany systemu udzielania pomocy publicznej w Polsce	648
Literatura	651
17. Polityka fiskalna (Barbara Kolanowska-Kowalska)	652
17.1. Istota, zakres i funkcje polityki fiskalnej	652
17.2. Stabilizacyjne działanie polityki fiskalnej.	656
17.3. Środki realizacji polityki fiskalnej	660
17.3.1. Polityka podatkowa	660
17.3.2. Polityka celna	676
17.3.3. Pozostałe daniny publiczne	680
17.3.4. Dylematy rozdysponowywania środków publicznych	685
17.3.5. Deficyt budżetowy	691
17.4. Zakończenie	702
Literatura	704
18. Dług publiczny (Grzegorz Gołębiowski)	707
18.1. Dług publiczny i jego rodzaje	707
18.1.1. Pojęcie długu publicznego.	707

18.1.2. Systematyka długu publicznego	708
18.1.3. Przyczyny powstawania i istota długu publicznego	710
18.1.4. Alternatywne metody finansowania zadań publicznych	712
18.2. Ciężar długu w kontekście dopuszczalnych granic zadłużenia	714
18.2.1. Aspekty teoretyczne	714
18.2.2. Dług publiczny i granice zadłużenia w wybranych krajach	716
18.2.3. Ustawowe granice zadłużenia	717
18.3. Ewolucja zadłużenia publicznego w Polsce w okresie transformacji	717
18.3.1. Wejście państwa na krajowy i międzynarodowy rynek finansowy	717
18.3.2. Instrumenty zaciągania długu	720
18.3.3. Poziom i struktura zadłużenia skarbu państwa	721
18.3.4. Dług lokalny	725
18.4. Strategie zarządzania długiem publicznym	726
18.4.1. Restrukturyzacja długu publicznego	727
18.4.2. Rządowe strategie zarządzania długiem publicznym w Polsce	731
18.4.3. Kierunki zarządzania długiem publicznym w XXI w.	734
Literatura	736

Część trzecia. Finanse podmiotów sfery realnej

19. Gospodarstwa domowe (<i>Grażyna Rytelewska</i>)	739
19.1. Ograniczenie budżetowe konsumpcji w gospodarce rynkowej	739
19.2. Źródła finansowania konsumpcji gospodarstw domowych	742
19.2.1. Tworzenie i rozdysponowywanie strumienia dochodów sektora gospodarstw domowych	743
19.2.2. Podatki od osób fizycznych a zmiany w strukturze finansowania konsumpcji	746
19.2.3. Kredyt konsumpcyjny	749
19.2.4. Spożycie ogółem gospodarstw domowych	752
19.2.5. Oszczędności jako źródło finansowania odłożonej konsumpcji	754
19.3. Zarządzanie majątkiem gospodarstw domowych	758
19.3.1. Majątek rzeczowy	759
19.3.2. Aktywa finansowe	760
19.4. Kierunki zmian w powiązaniach między gospodarstwami domowymi a systemem finansowym	769
Literatura	771
20. Przedsiębiorstwa (<i>Agnieszka Cenker, Paweł Felis, Grzegorz Gołębiowski</i>)	773
20.1. Finanse przedsiębiorstwa	773
20.1.1. Charakterystyka ogólna	774
20.1.2. Cele finansów przedsiębiorstwa	774
20.1.3. Ruch okrężny kapitału i wartości rzeczowych	775
20.2. Źródła finansowania działalności przedsiębiorstwa	776
20.2.1. Kapitał własny	776
20.2.2. Kapitał obcy	779
20.3. Strategia podatkowa przedsiębiorstwa	785
20.3.1. Reakcje podatników na obciążenia podatkowe	786
20.3.2. Wpływ podatków na działalność przedsiębiorstwa	788
20.4. Związki finansów przedsiębiorstw z pozostałymi elementami systemu finansowego	795
20.5. Wybrane zagadnienia zarządzania finansami przedsiębiorstwa	796
20.5.1. Decyzje inwestycyjne i finansowe	796
20.5.2. Elementy analizy wskaźnikowej	800
20.5.3. Zarządzanie kapitałem obrotowym	802
Literatura	806

21. Zakończenie. Krajowy system finansowy wobec globalizacji i integracji z Unią Europejską (Jan Krzysztof Solarz)	808
21.1. Przejawy globalizacji i próby wyjaśnienia niektórych jej aspektów	808
21.1.1. Pojęcie i przejawy globalizacji	808
21.1.2. Próby teoretycznego wyjaśnienia niektórych aspektów globalizacji	814
21.2. Międzynarodowy system finansowy	819
21.2.1. Pojęcie międzynarodowego systemu finansowego	819
21.2.2. Elementy i więzi międzynarodowego systemu finansowego	820
21.2.3. Transgraniczna konkurencja w międzynarodowym systemie finansowym	822
21.2.4. Międzynarodowe standardy finansowe	823
21.2.5. Perspektywy rozwoju międzynarodowego systemu finansowego	826
21.3. Przesłanki wyjaśniające pogłębianie i rozszerzanie integracji europejskiej	826
21.3.1. Raport P. Cecchiniego	827
21.3.2. Koncepcje wyjaśniające rozszerzanie i pogłębianie integracji europejskiej	827
21.3.3. Harmonizacja prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej	829
21.4. Wpływ globalizacji i integracji europejskiej na polski system finansowy	831
21.4.1. Wpływ na rynkowy system finansowy	831
21.4.2. Wpływ na publiczny system finansowy	834
Literatura	837